

Друга Школа природно-математичких наука
26. октобар 2024, ПМФ

СВЕТЛОСНО ЗАГАЂЕЊЕ

др Милан Милошевић
Департман за физику, ПМФ у Нишу

Друга Школа природно-математичких наука
26. октобар 2024, ПМФ

СВЕТЛОСНО ЗАГАЂЕЊЕ

др Милан Милошевић
Департман за физику, ПМФ у Нишу

Astronomija - najstarija prirodna nauka.
***Ἀστρον*–sazvede, zvezda, *νομος* -zakon.**

<https://www.youtube.com/watch?v=6KfNu1HEcO4>

ASTRONOMIJA PROUČAVA

Prividne i prave položaje i kretanja kosmičkih objekata, njihove oblike i veličine

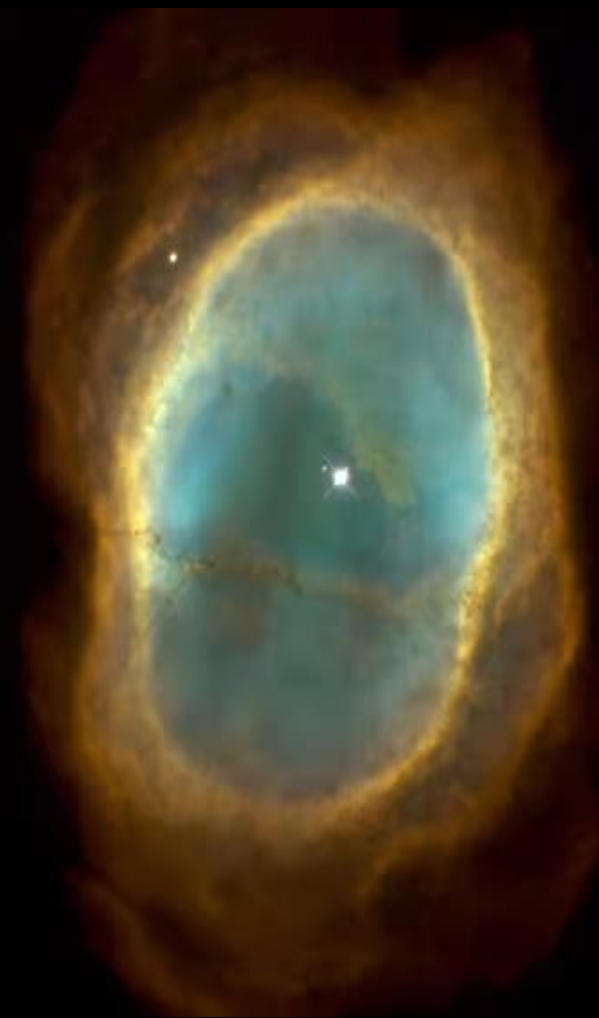
Građu, hemijski sastav, karakteristike kosmičkih objekata i pojave na njima

Nastanak i evoluciju kosmičkih objekata i cele Vasiona (kosmogonija i kosmologija)

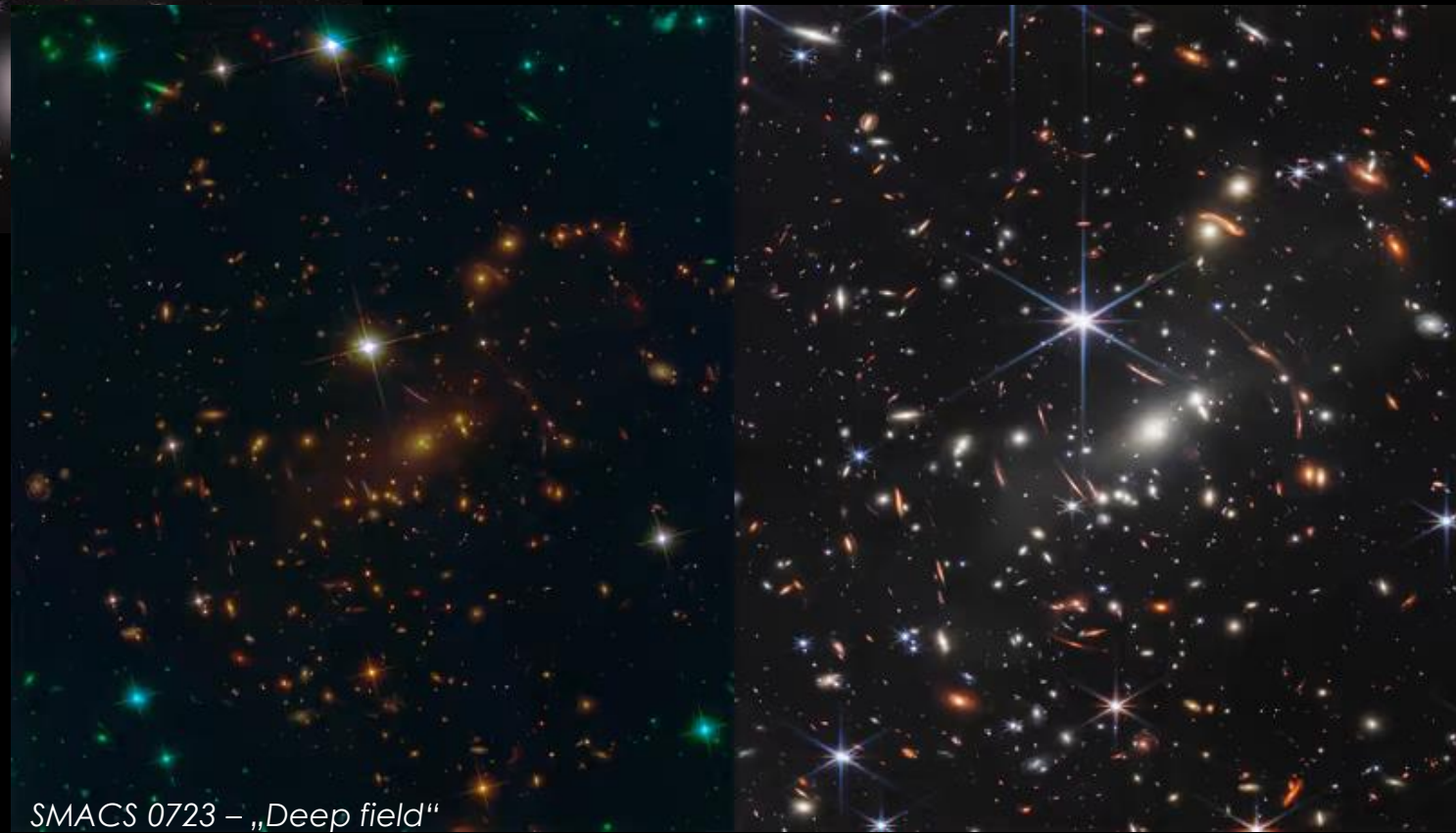
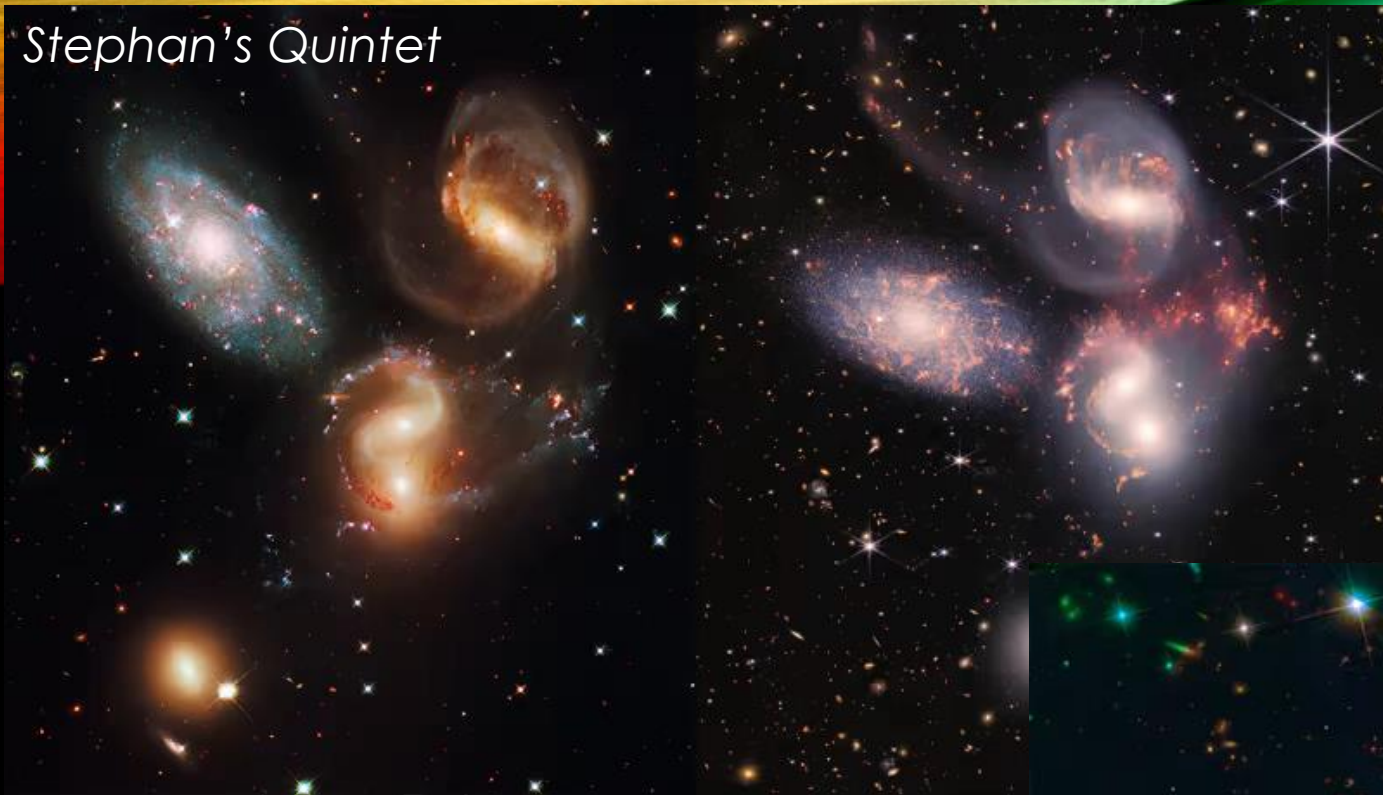
Carina Nebula

Southern Ring Nebula

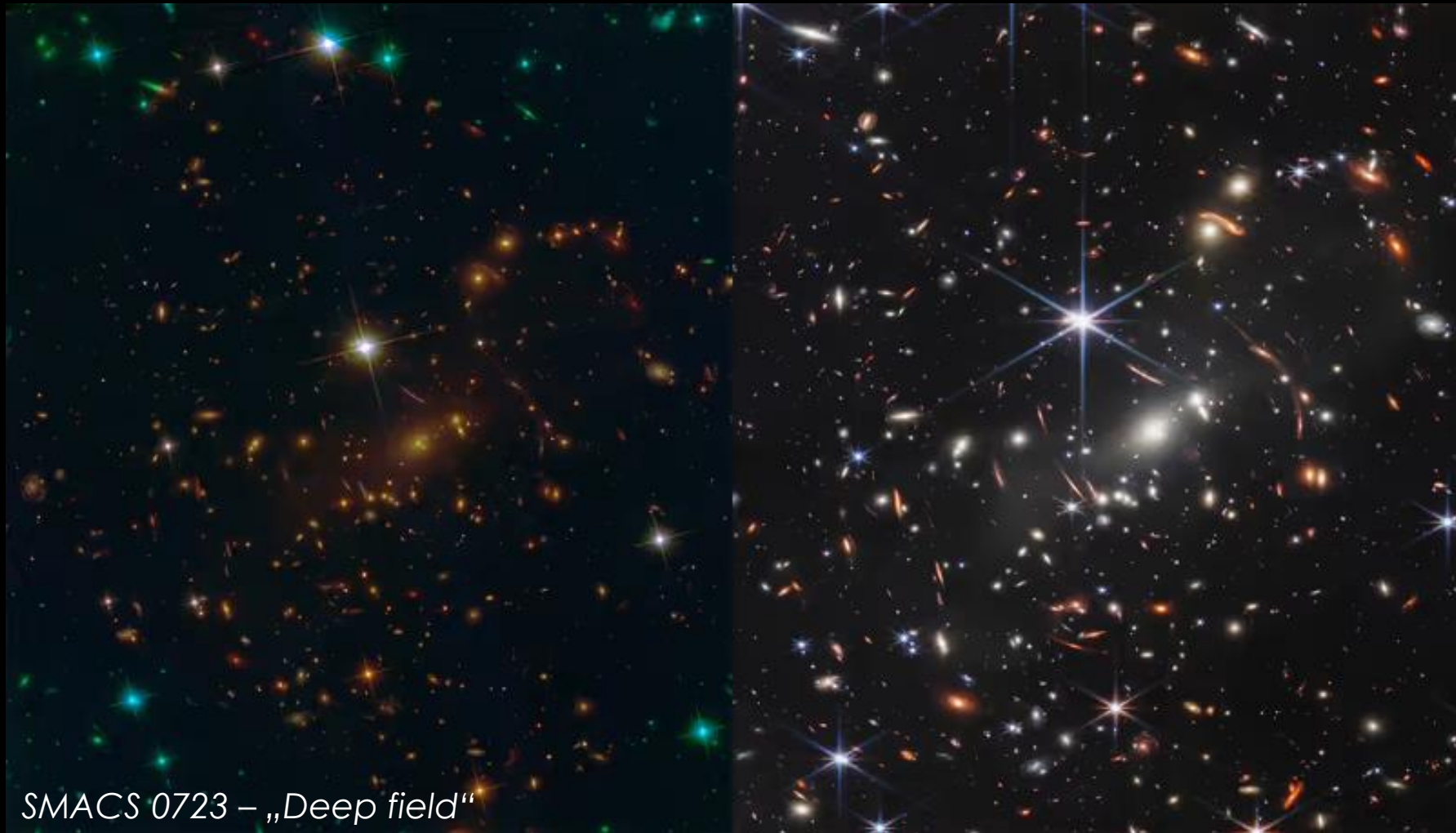

Stephan's Quintet

SMACS 0723 – „Deep field“

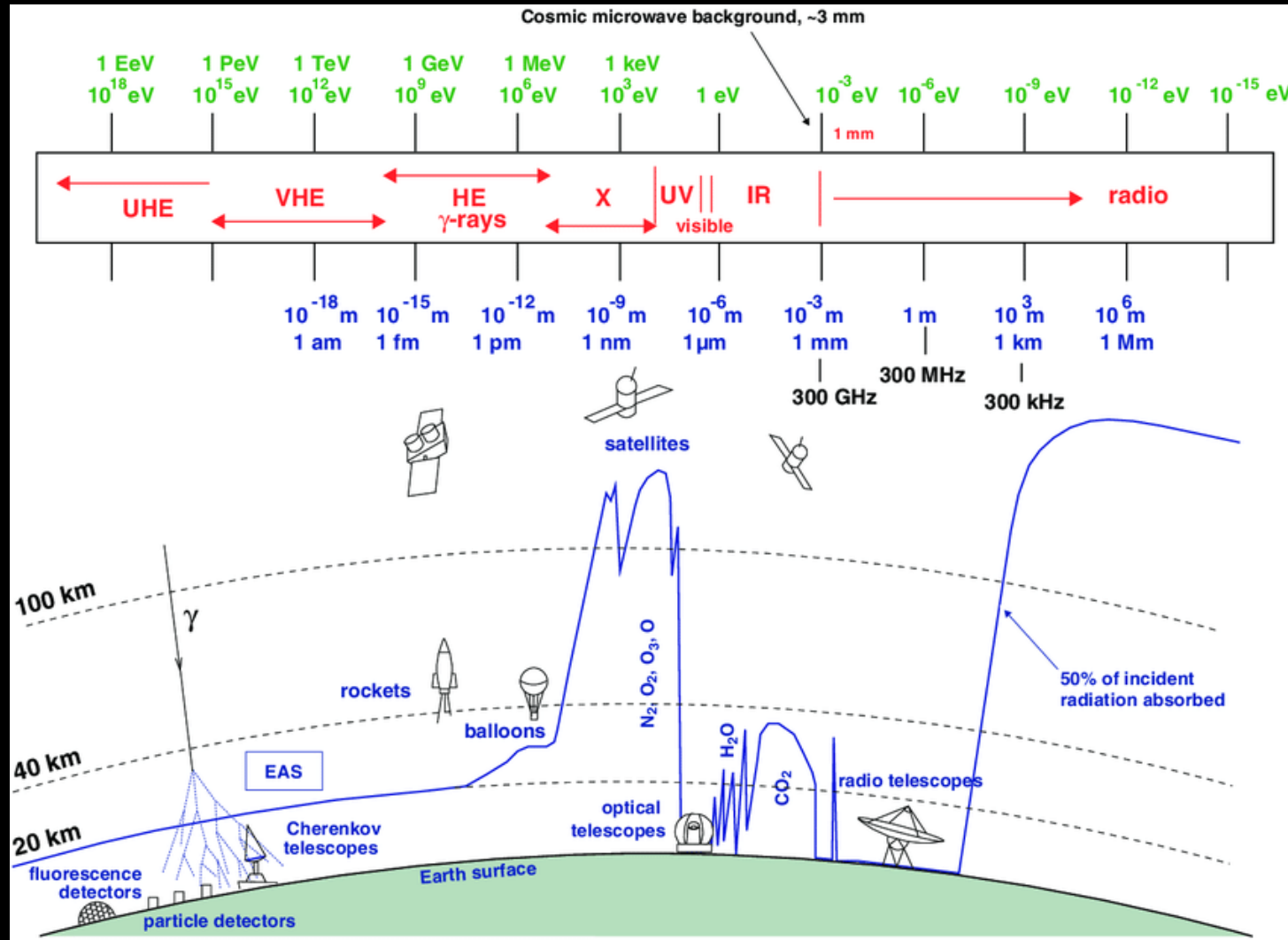

SMACS 0723 – „Deep field“

ЗЕМЉИНА АТМОСФЕРА

ШТА ЈЕ СВЕТЛОСНО ЗАГАЂЕЊЕ?

- Светлосно загађење је присуство превише вештачке светлости у ноћном окружењу, што спречава јасан поглед на звезде и ноћно небо.
- Углавном настаје услед уличног осветљења, реклама, осветљених зграда и саобраћаја.
- **Главни проблем:**
  - Светлосно загађење онемогућава да видимо звезде и
  - нарушава природни ритам ноћи и дана.

ВРСТЕ СВЕТЛОСНОГ ЗАГАЂЕЊА

- **Сјај неба (skyglow)**
  - светлосна „магла“ која чини да ноћно небо светли.
- **Заслепљујућа светлост (glare)**
  - јака светлост која смета нашим очима.
- **Продор светлости (light trespass)**
  - светло које улази у подручја где није потребно.
- **Светлосна гужва (clutter)**
  - пренатрпаност изворима светлости.

Сјај неба (skyglow)

Заслепљујућа светлост (glare)

Продор светлости (light trespass)

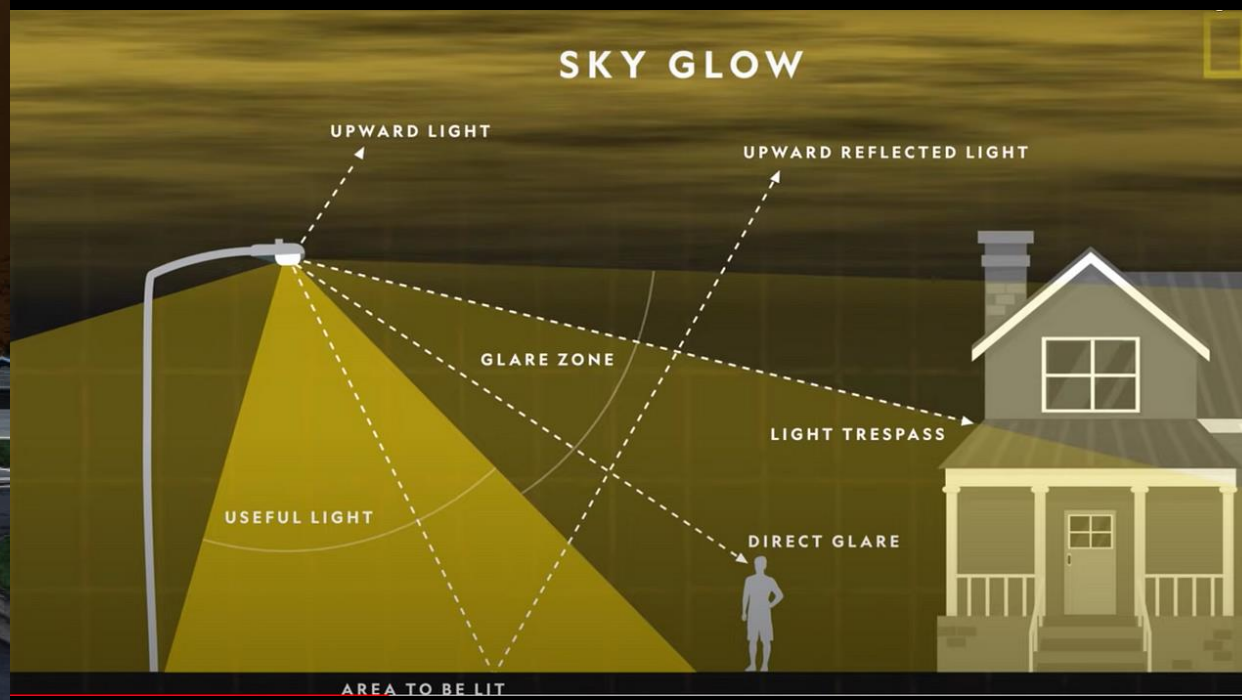

Светлосна гужва (clutter)

ВРСТЕ СВЕТЛОСНОГ ЗАГАЂЕЊА

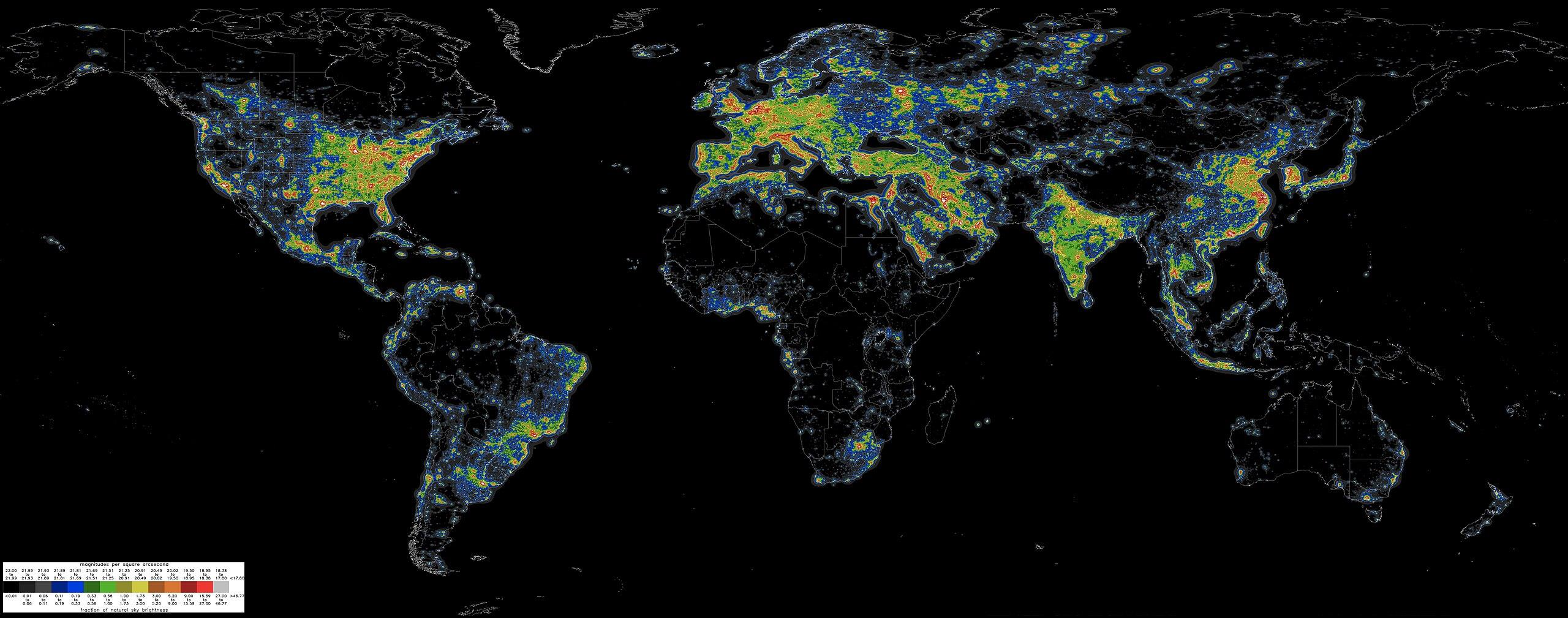
ИЗВОРИ

- Највећи извори светлосног загађења су:
  - Улично осветљење
  - Осветљене зграде и билборди
  - Саобраћајна светла
- Око 80% светске популације живи у областима погођеним светлосним загађењем, а у Европи и САД чак 99% становништва не може да види Млечни пут са својих локација.

ИЗВОРИ

ПОСЛЕДИЦЕ

- На астрономију:
  - Светлосно загађење спречава астрономе да посматрају звезде и галаксије.
- На природу:
  - Нарушава ноћне активности животиња, попут птица и морских корњача.
- На људе:
  - Вишак светлости може изазвати поремећаје сна и стрес.

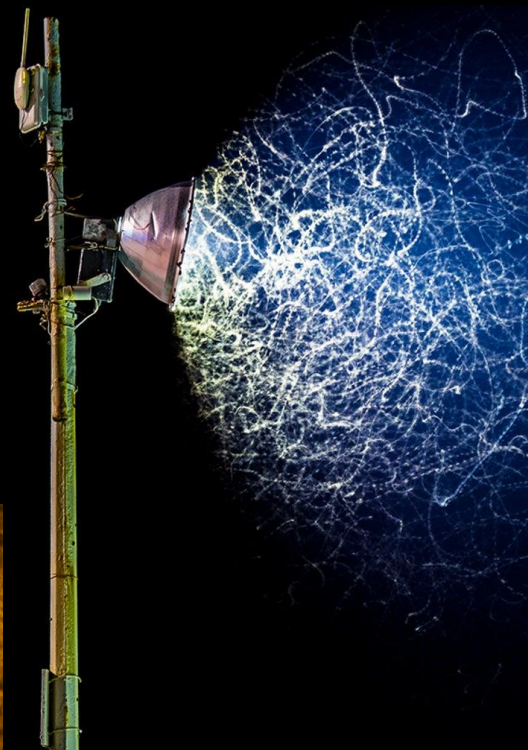

Harmful effects on wildlife

Light pollution harms mammals, birds, amphibians, insects, and reptiles. It can decrease reproduction, disrupt migration, increase predation, and more.

ПОСЛЕДИЦЕ

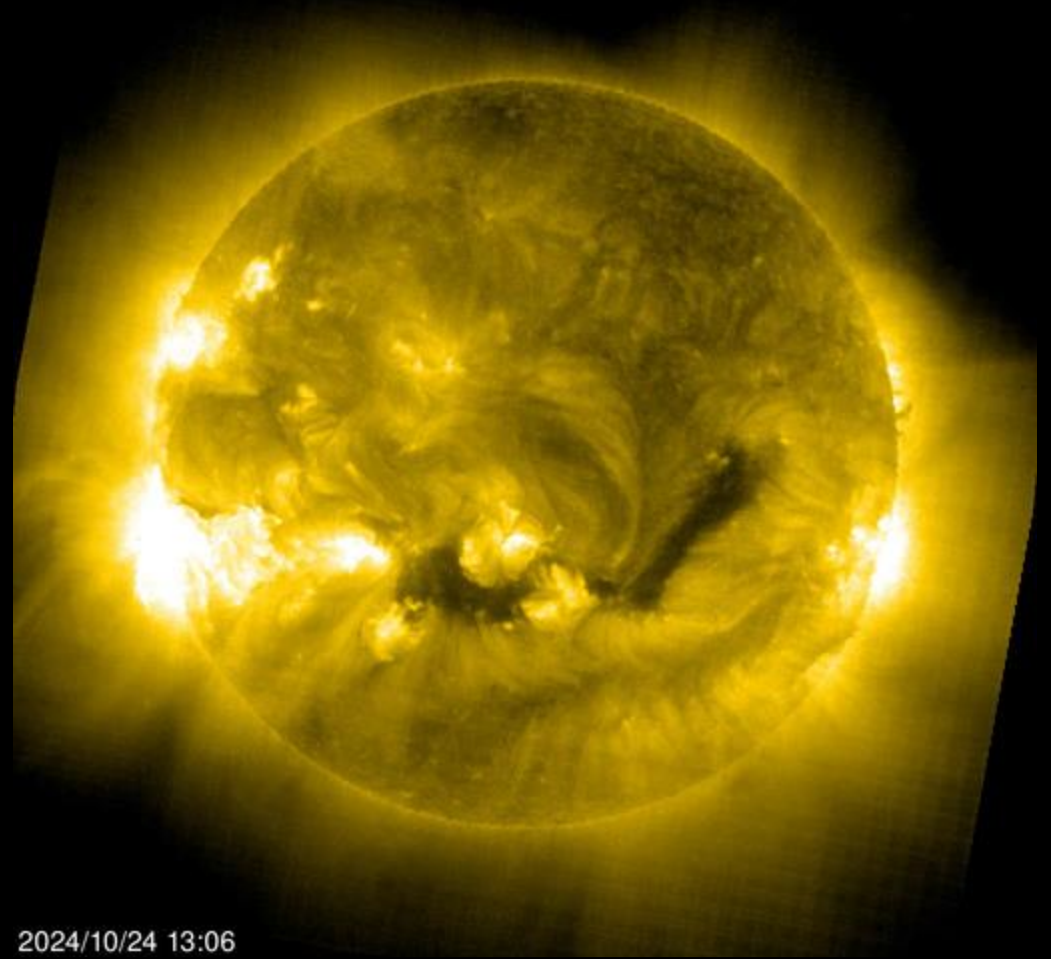
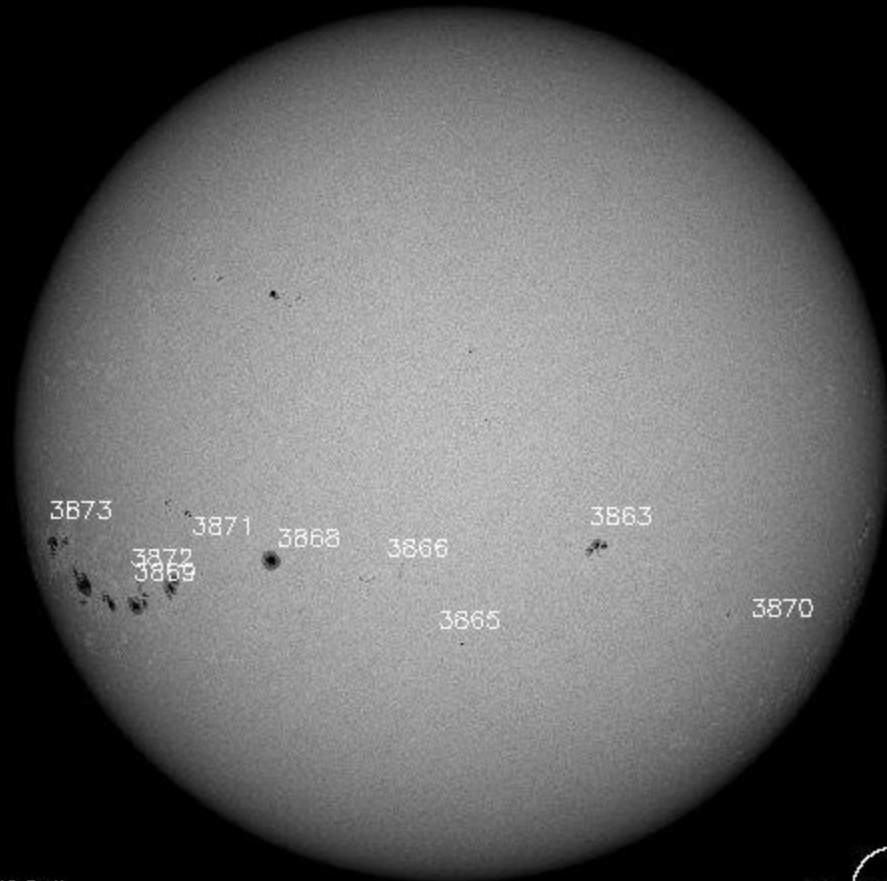
ПОСЛЕДИЦЕ – БЕЗБЕДНОСТ!

„СЕНКА“ НА СУНЦУ

SDO HMI 25-Oct-2024

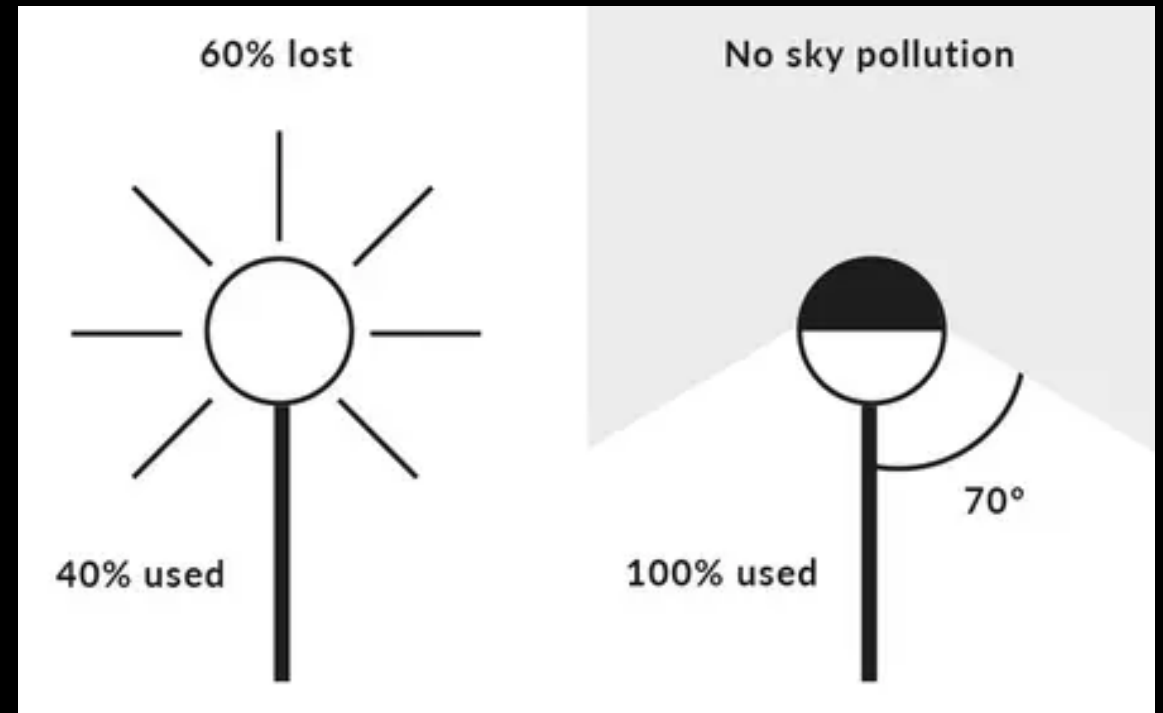
10 Earth

2024/10/24 13:06

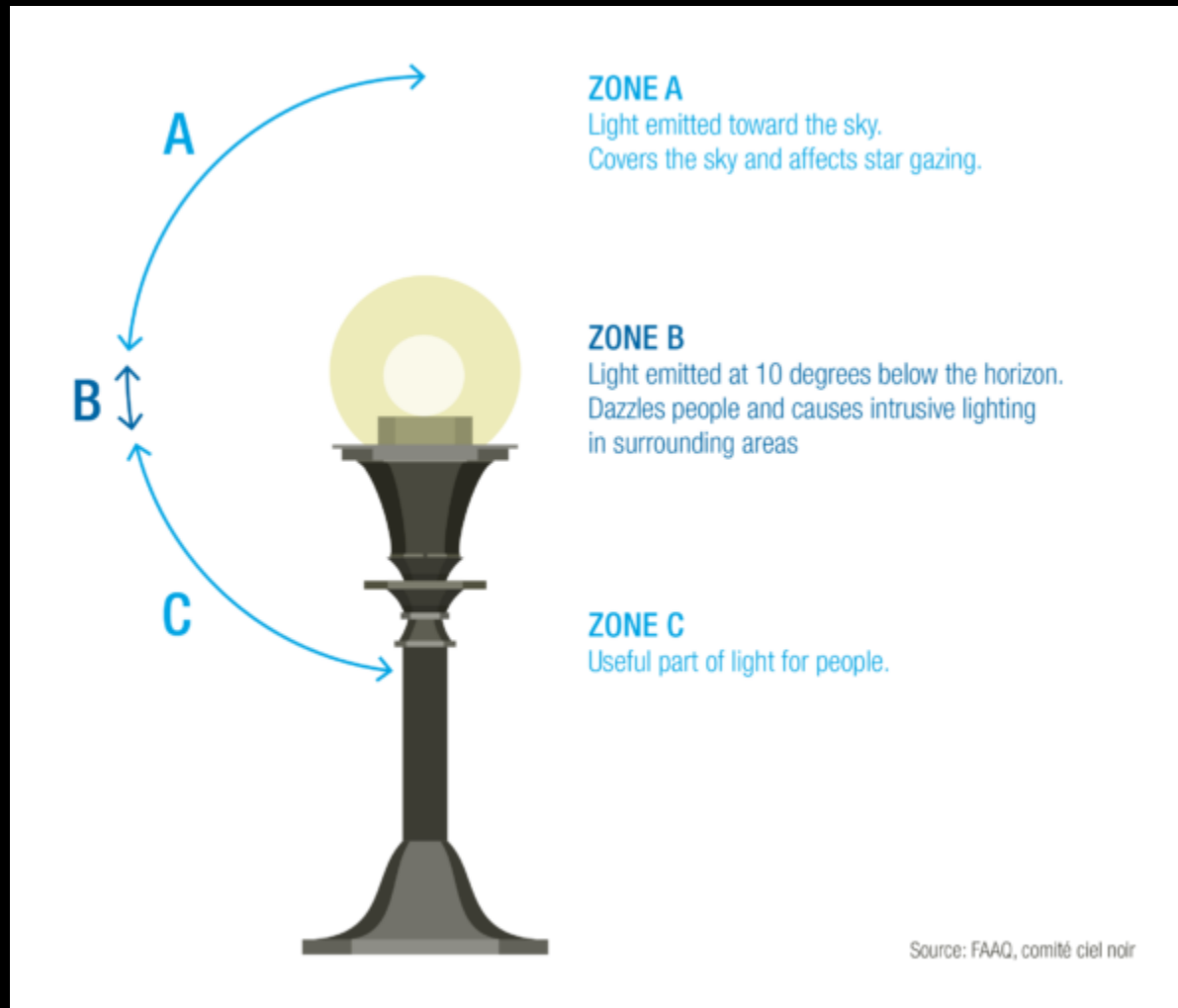
КАКО СМАЊИТИ?

- Постављање штитника на лампе да спрече ширење светлости према горе.
- Користити светло када је заиста потребно - смањење броја упаљених лампи.
- Избор топлијих боја светлости - наранџаста или жута светлост смањује одсјај у поређењу са плавом светлошћу.
- Тамна подручја у свету постају „резервати тамног неба” који промовишу заштиту ноћног неба.

КАКО СМАЊИТИ?

КАКО СМАЊИТИ?

VERY BAD

BAD

BETTER

BEST

КАКО МЕРИМО СВЕЛОСНО ЗАГАЂЕЊЕ?

- Светлосно загађење можемо мерити коришћењем посебних инструмената и јединица које нам показују колико светлости има у одређеном подручју.
- Најчешће јединице:
  - **Лукс (lx)** - мери колико светлости пада на површину.
  - **Магнитуде по квадратном лучном секунду (mag/arcsec²)** - показује колико је небо тамно; што је број већи, то је небо тамније.

ШТА ЈЕ МАГНИТУДА?

- „Звездана величина“ или магнитуда
- Магнитуда је мера сјаја звезда и других небеских тела на небу.
- Ову величину увео је грчки астроном Хипарх, касније унапредио Птолемеј,
  - Класификовао звезде од 1. до 6. магнитуде
  - звезде прве магнитуде најсјајније.
- **Мања магнитуда значи већи сјај**
- Људско око види звезде до магнитуде око +6.
- Магнитуда је сада дефинисана прецизније, тако да **разлика од 5 магнитуда значи разлику у сјају од 100 пута.**

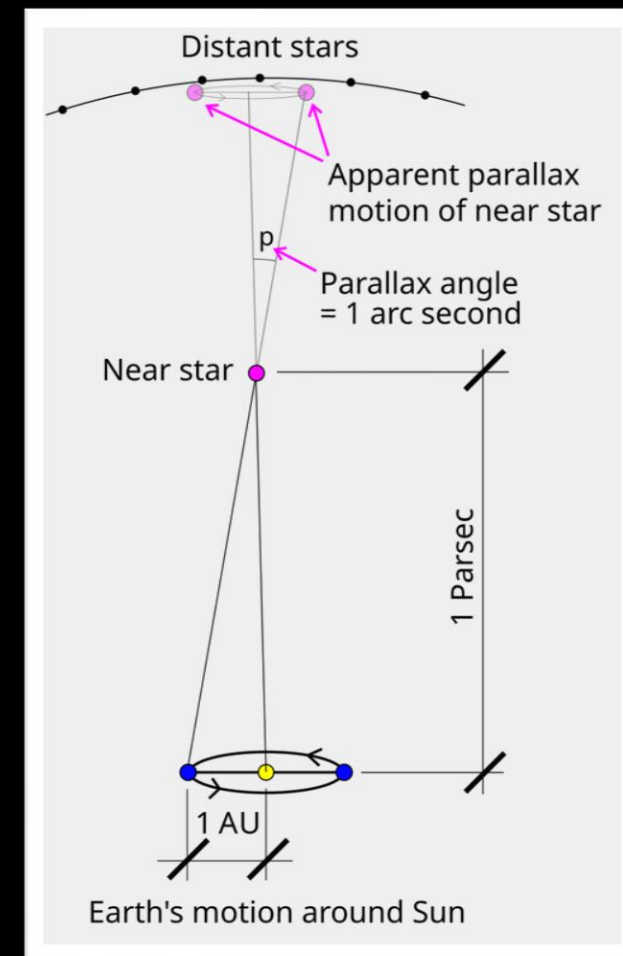
МАГНИТУДА И УДАЉЕНОСТ ЗВЕЗДА

- Привидна и апсолутна магнитуда:
  - Привидна магнитуда (m) - како звезда изгледа са Земље.
  - Апсолутна магнитуда (M) - сјај звезде са удаљености од 10 парсека.

$$1 \text{ pc} = 3,261563 \text{ sg} = 206.264,806245 \text{ aj} = 3,08568 \cdot 10^{16} \text{ m}$$

- Ако знамо привидну и апсолутну магнитуду, удаљеност до звезде (d у парсецима) можемо израчунати:

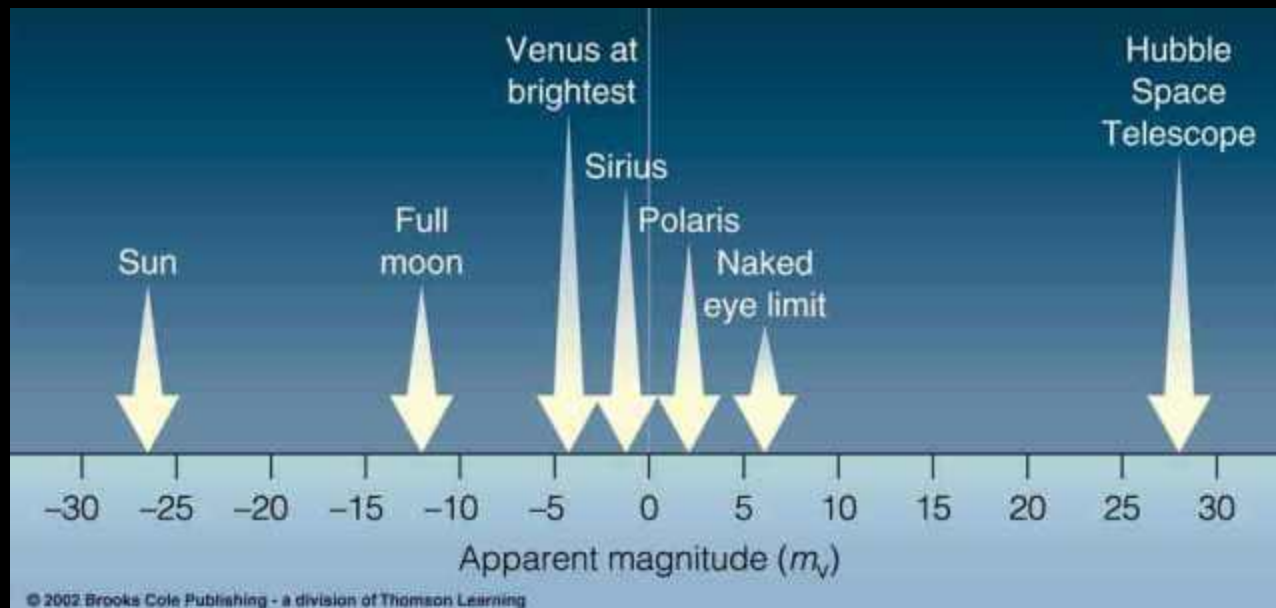
$$d = 10^{\frac{m-M+5}{5}}$$

МАГНИТУДЕ НЕКИХ ОБЈЕКАТА

Mag. 1		
Mag. 2 x 2.5 dimmer		x 2.5
Mag. 3 x 2.5 dimmer		x 6.25
Mag. 4 x 2.5 dimmer		x 16
Mag. 5 x 2.5 dimmer		x 40
Mag. 6 x 2.5 dimmer		x 100

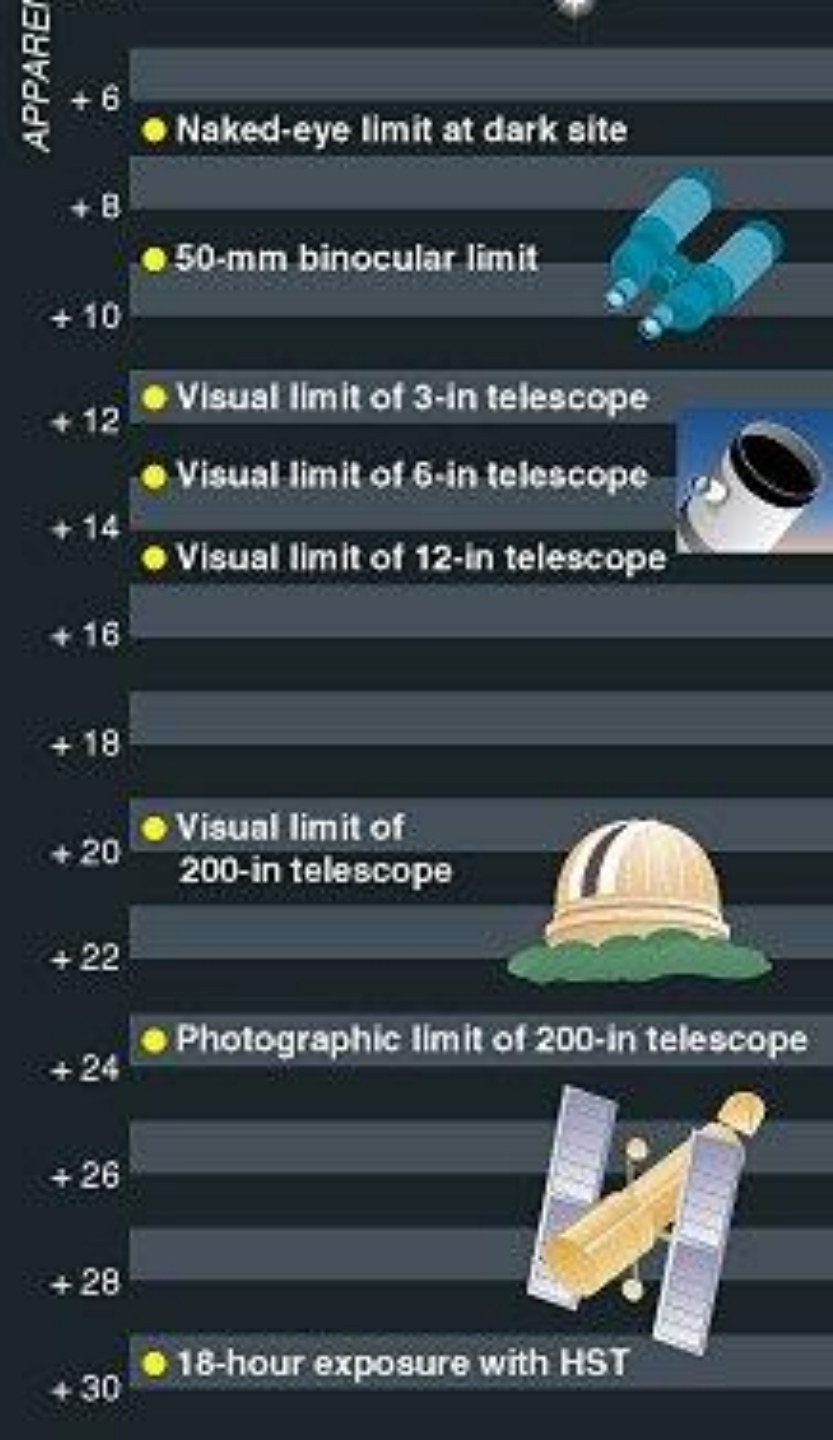
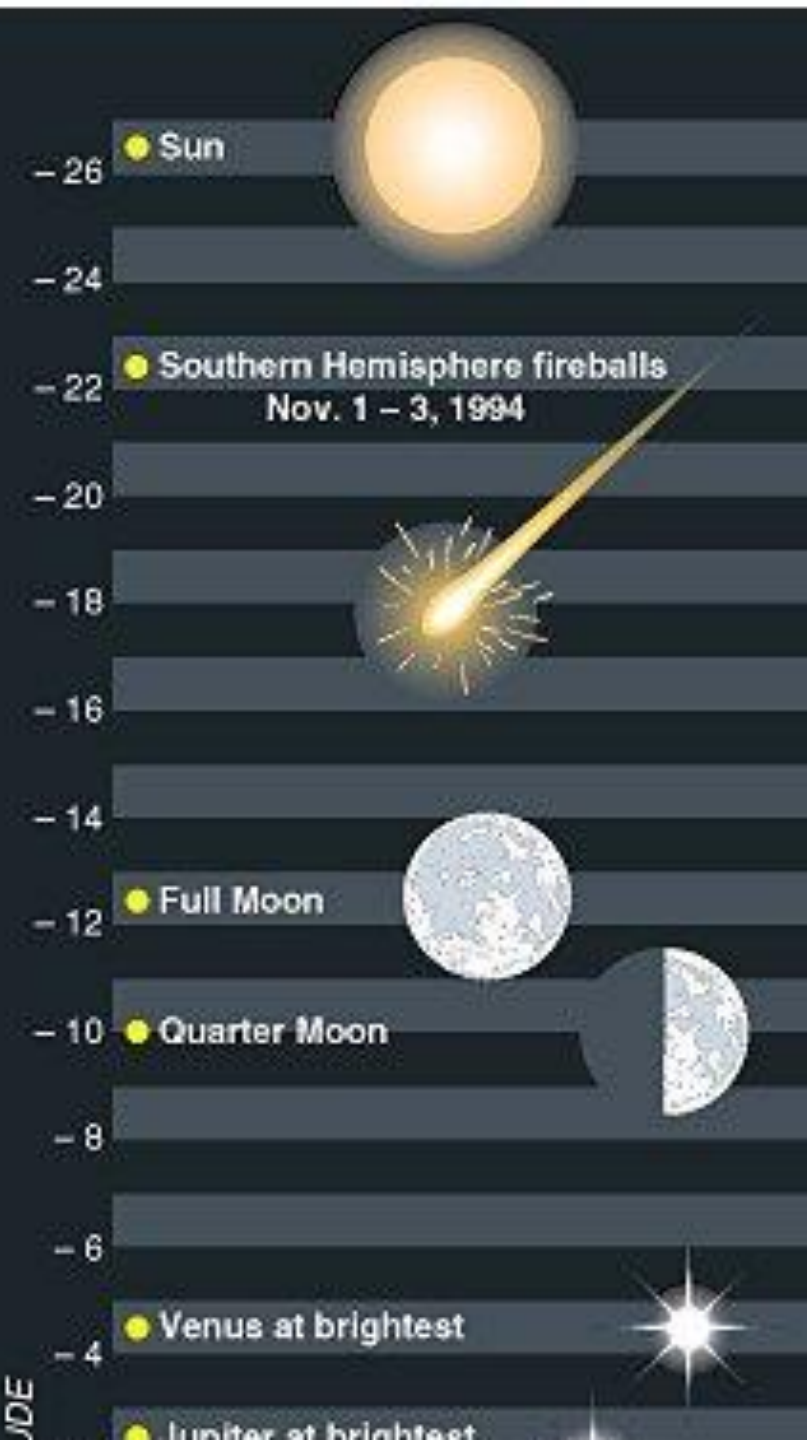
$$2,51^5 = 99,63 \approx 100 \text{ пута}$$

$$\text{JWST} - +34 \text{ mag}$$
$$(34 - (-26)) = 60$$

$$2,51^{60} \approx 10^{24}$$

ИНСТРУМЕНТИ ЗА МЕРЕЊЕ

- Мерачи светлосног загађења (нпр. Sky Quality Meter - SQM):
  - Уређаји који мере „тамноћу“ неба и приказују резултат у mag/arcsec^2 .
- Мобилни телефони:
  - Одређене апликације могу да измере лукс и дају основну процену светлосног загађења.
- Sky Quality Meter (SQM) показује вредности у распону од 16 до 22 mag/arcsec^2 .
  - Вредност од 20-22 указује на веома тамно небо, погодно за астрономска посматрања.

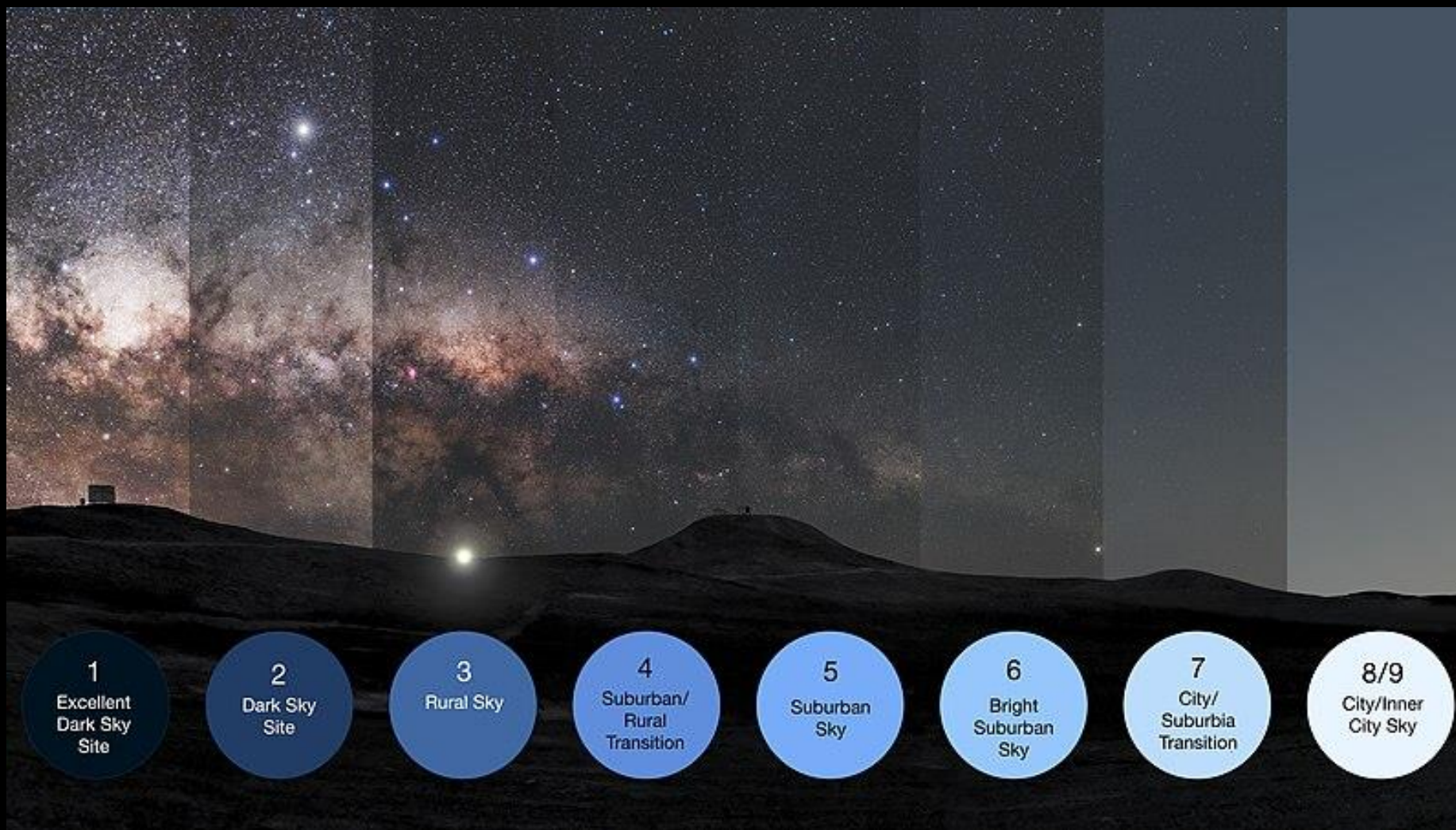

БОРТЛОВА СКАЛА

- Бортле скала је систем који мери квалитет ноћног неба и степен светлосног загађења.
- Развио ју је Џон Бортле 2001. године, а користи се да би се проценила видљивост звезда и Млечног пута у различитим условима.
- Кључне категорије:
  - 1. класа (Изузетно тамно небо) - Најмрачнија места на Земљи, где је Млечни пут јасно видљив и обилује детаљима.
  - 4. класа (Приградско небо) - Млечни пут је видљив али без детаља, а небо има приметан сјај од оближњих градова.
  - 9. класа (Урбано небо) - Небо је осветљено светлосним загађењем, скоро да се не виде звезде.
- Бортле скала нам помаже да разумемо квалитет неба и идентификујемо локације са најмањим светлосним загађењем за астрономска посматрања.

БОРТЛОВА СКАЛА

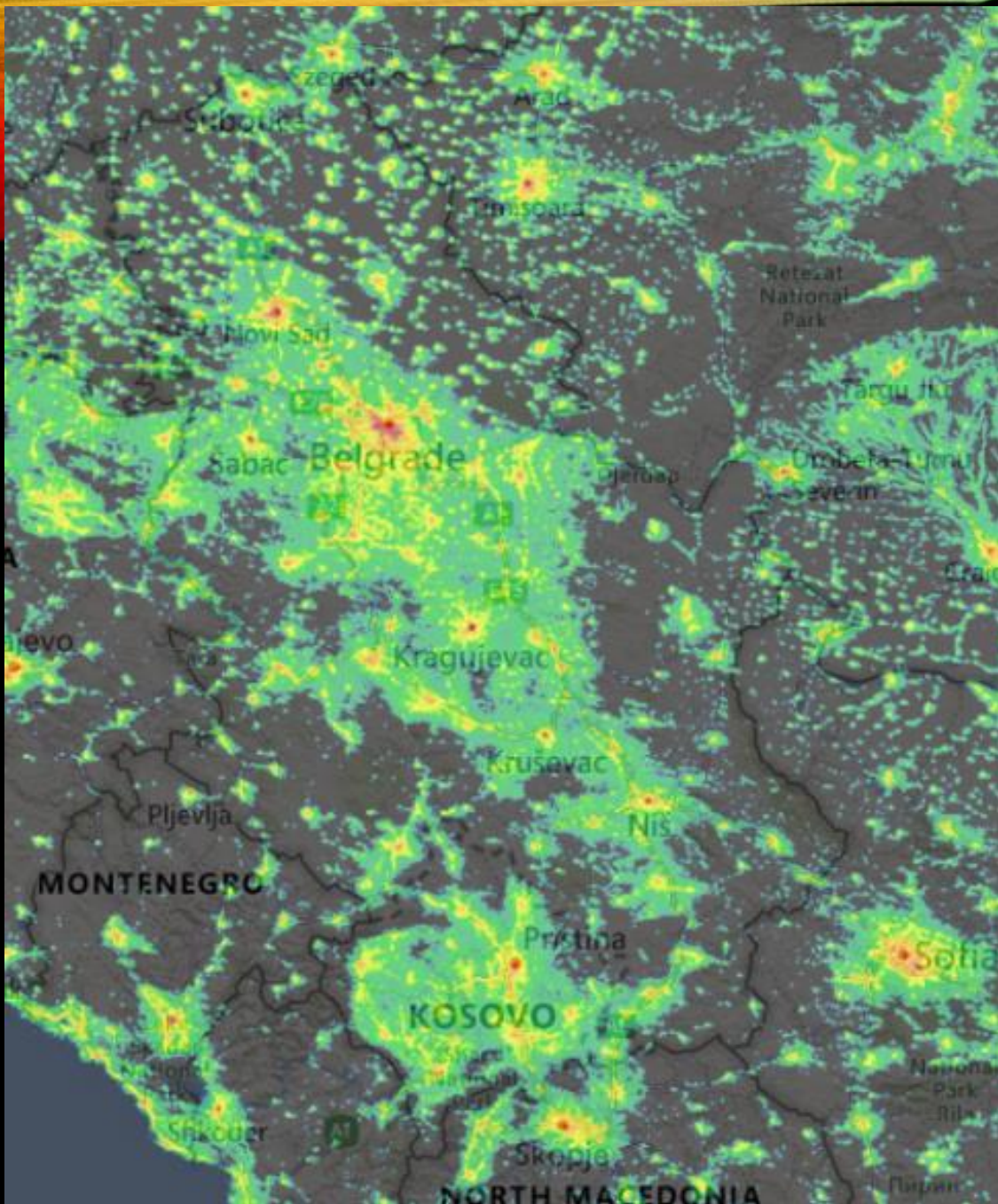

КАРТА СВЕТЛОСНОГ ЗАГАЂЕЊА

<https://www.lightpollutionmap.info/>

<https://play.google.com/>

LIGHT POLLUTION MAP
FIND DARK SKIES NEARBY... AND MUCH MORE

**Light Pollution Map -
Dark Sky**

Dunbar Technology, LLC
In-app purchases

 4.9★ 6.1K reviews | **100K+** Downloads | **PEGI 3**

[Install on more devices](#) [Share](#)

This app is available for all of your devices

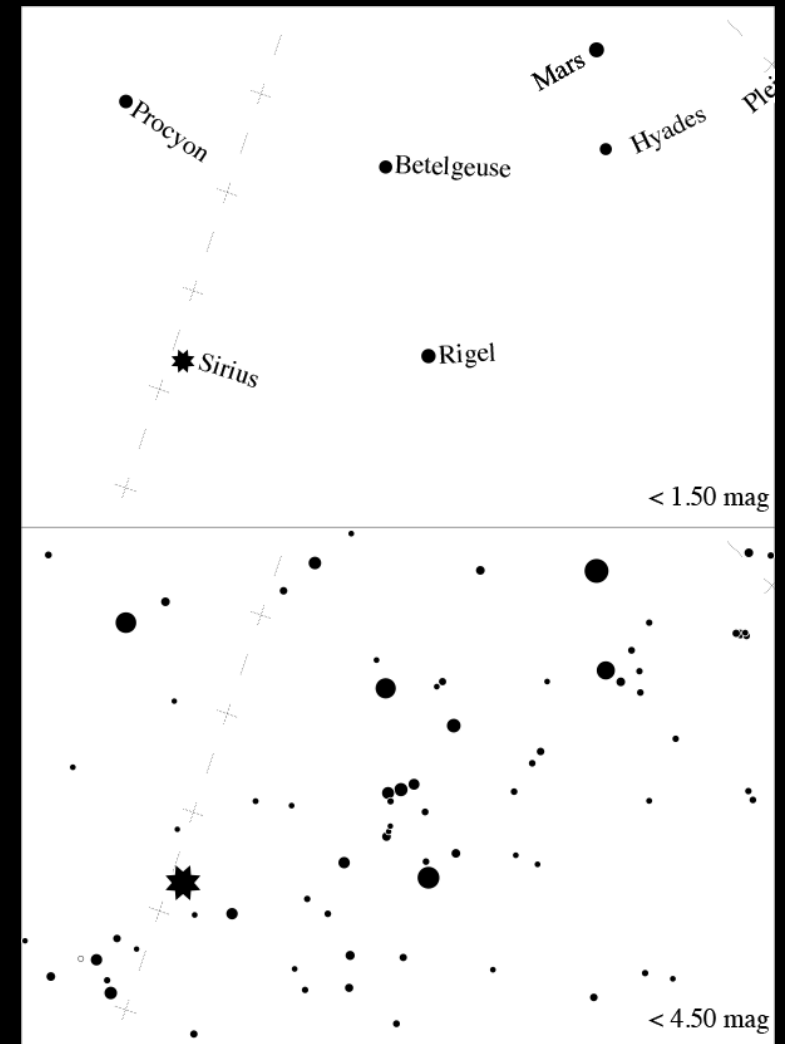
"THE BEST DARK SITE FINDER ON ANDROID AND IOS..."

LIGHT POLLUTION, AURORAS, METEOR SHOWERS, LUNAR ECLIPSES... IT DOES IT ALL!

[▶ Trailer](#)

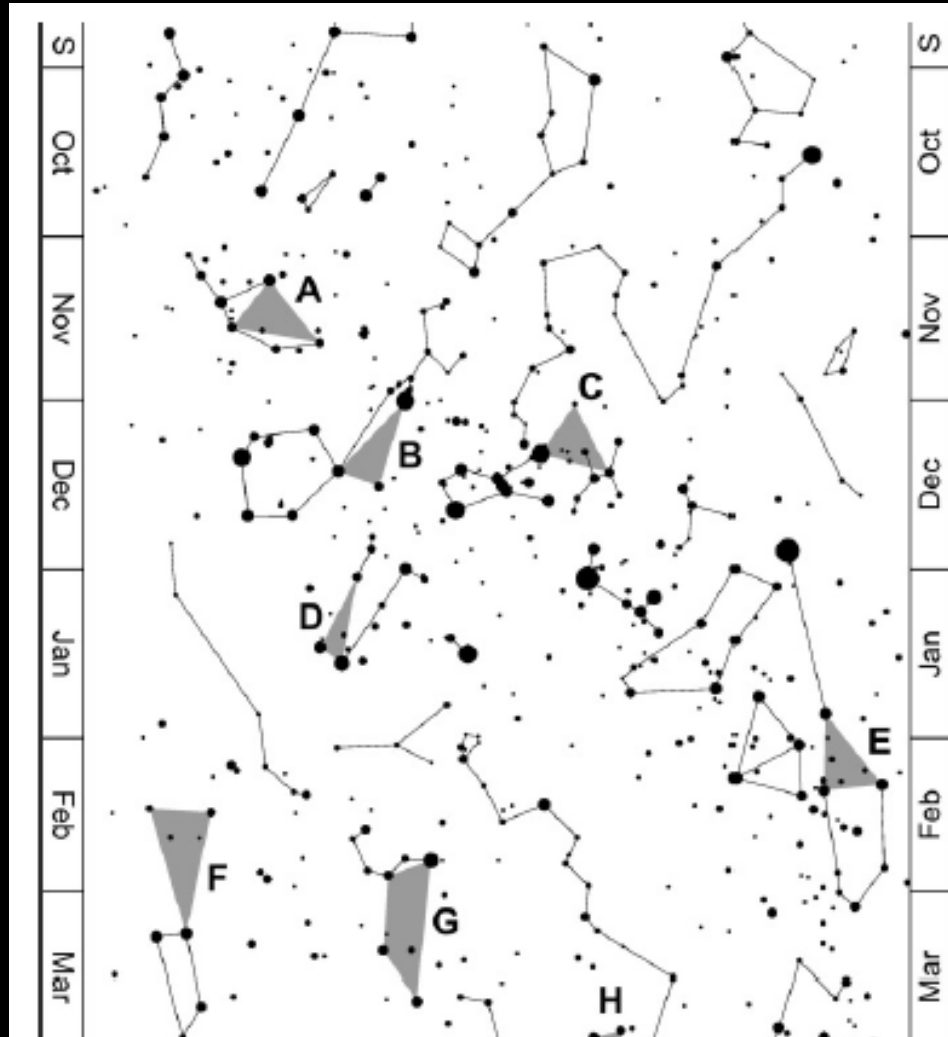
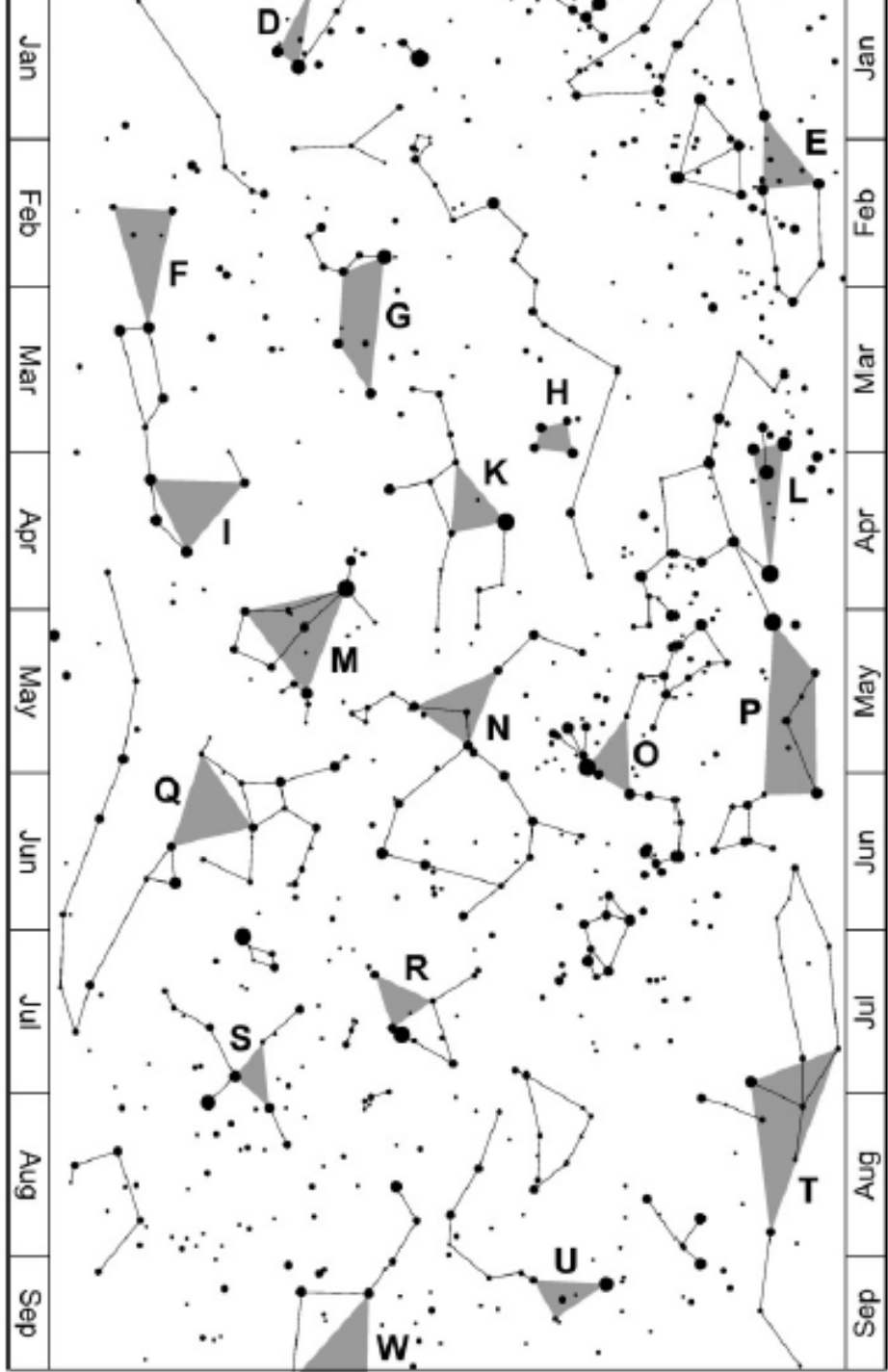
МЕТОДА ВИЗУЕЛНОГ ПОСМАТРАЊА

- Гранична магнитуда звезда:
  - Једноставан начин за мерење светлосног загађења је одређивање најслабије звезде коју можемо видети ГОЛИМ ОКОМ.
- Процедура:
  - Посматрајте одређена сазвежђа и бележите које звезде можете видети.
- У оквиру пројекта „*Globe at Night*” (<https://globeatnight.org/>) грађани широм света пријављују своја мерења и помажу у стварању глобалне мапе светлосног загађења.

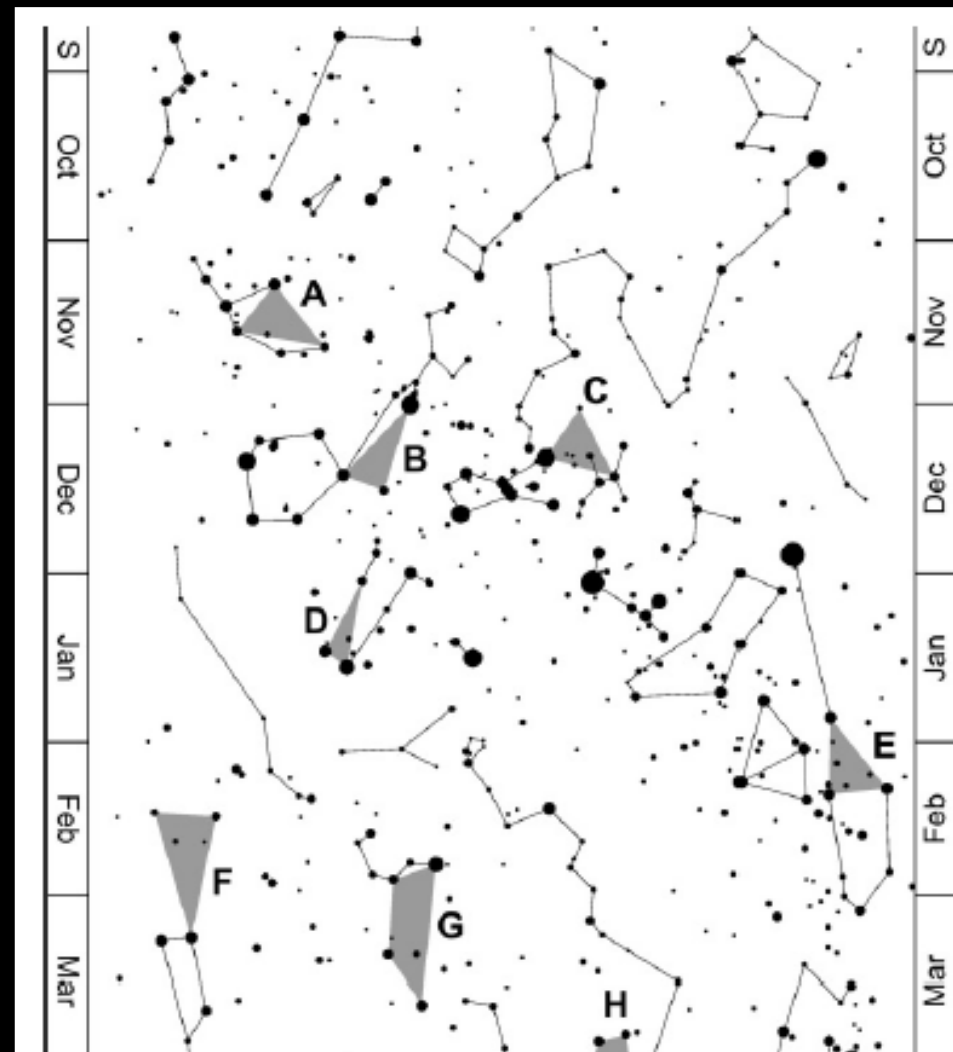

ГРАНИЧНА МАГНИТУДА

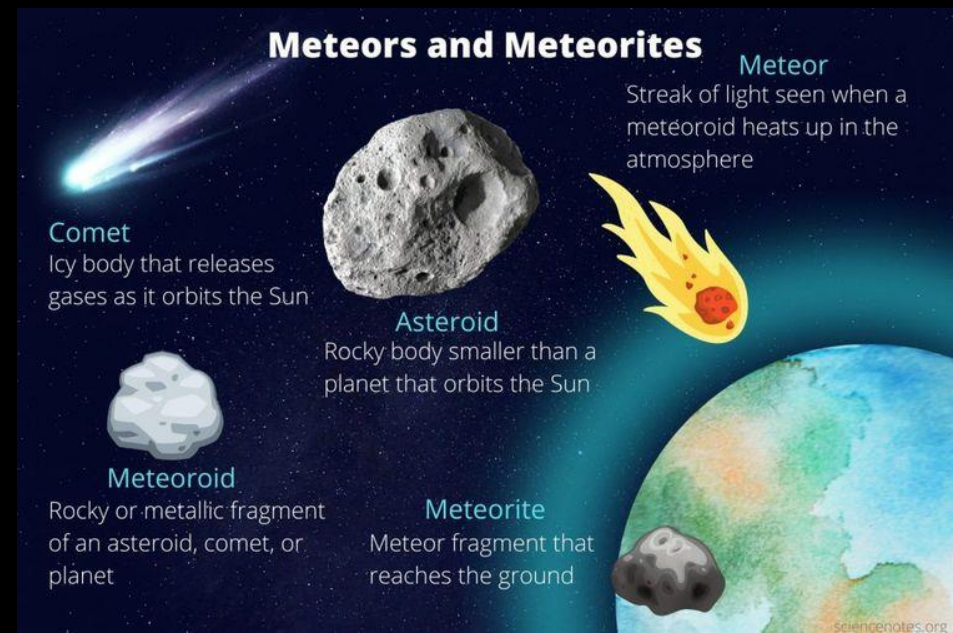
ГРАНИЧНА МАГНИТУДА

Stars	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	W
1	2.1	1.0	0.3	1.2	1.7	2.4	1.4	2.6	1.8	1.1	0.6	0.2	2.6	1.1	0.0	2.8	2.7	2.2	1.9	1.2	2.1
2	2.9	1.7	2.8	2.0	2.0	3.2	2.1	2.7	1.9	2.7	1.3	2.2	2.6	2.3	1.9	3.1	3.0	2.5	2.9	3.3	2.5
3	3.0	3.0	3.3	3.0	2.3	3.7	2.2	3.0	2.9	3.4	1.6	2.4	2.7	4.0	2.8	3.9	3.4	3.9	3.4	3.7	2.8
4	3.8	4.6	3.9	3.8	3.8	3.8	2.6	3.0	4.7	4.4	1.7	3.0	3.6	5.3	2.9	4.8	4.5	4.7	3.7	4.0	4.7
5	5.0	4.9	4.3	5.0	4.0	4.5	3.3	5.2	5.2	5.8	4.3	3.6	5.1	5.4	3.8	5.1	5.2	4.7	4.0	4.5	5.1
6	5.2	5.0	4.4	5.1	4.0	4.6	4.4	5.8	5.6	5.8	4.6	4.5	5.2	5.5	3.9	5.5	5.3	4.8	4.2	4.7	5.5
7	5.6	5.1	4.5	5.3	4.3	4.8	4.8	6.0	5.8	5.9	4.6	4.5	5.4	5.8	4.1	5.7	5.5	4.9	5.8	5.5	5.6
8	5.6	5.3	4.8	5.8	5.5	5.1	5.4	6.4	5.9	5.9	4.6	4.8	5.4	5.9	4.9	5.8	6.0	5.1	5.9	5.7	5.8
9	5.8	5.4	5.5	5.8	5.5	5.2	5.4	6.6	5.9	6.0	4.7	4.8	5.5	6.0	5.1	5.9	6.0	5.4	5.1	6.0	6.1
10	5.8	5.5	5.5	5.8	5.8	5.5	5.5	6.8	6.1	6.0	4.9	4.9	5.5	6.1	5.1	6.0	6.3	5.6	5.2	6.3	6.1
11	6.0	5.7	5.7	6.2	5.8	5.7	5.5	7.1	6.4	6.1	5.5	5.3	5.6	6.2	5.1	6.1	6.4	5.6	5.2	6.3	6.2
12	6.0	5.8	5.7	6.4	6.4	5.7	5.6	7.3	6.5	6.4	5.8	5.5	5.9	6.3	5.2	6.1	6.7	5.9	5.6	6.4	6.3
13	6.1	6.1	5.7	6.5	6.4	5.8	5.7	7.3	6.6	6.4	5.8	5.7	6.3	6.4	5.2	6.2	6.7	5.9	5.6	6.8	6.3
14	6.4	6.2	5.7	6.5	6.5	6.0	5.9	7.4	6.7	6.6	6.0	5.8	6.3	6.5	5.3	6.2	6.8	6.0	5.8	6.8	6.3
15	6.4	6.3	5.8	6.7	6.5	6.2	6.1	7.4	6.8	6.6	6.2	5.8	6.5	6.6	5.5	6.3	6.8	6.3	5.9	7.0	6.3
16	6.5	6.3	6.0	6.8	6.6	6.3	6.2	7.4	6.8	6.7	6.2	5.9	6.5	6.6	5.7	6.3	6.9	6.3	6.1	7.1	6.4
17	6.5	6.4	6.0	6.8	6.7	6.4	6.3	7.5	6.8	6.7	6.2	5.9	6.5	6.6	5.8	6.4	6.9	6.3	6.2	7.3	6.5
18	6.5	6.5	6.1	7.0	6.9	6.4	6.3	6.8	6.8	6.4	6.0	6.7	6.9	5.8	6.4	7.0	6.3	6.2	7.4	6.5	6.5
19	6.5	6.6	6.2	7.0	6.9	6.5	6.3	7.0	6.9	6.6	6.0	6.9	6.9	5.9	6.5	7.0	6.4	6.3	7.5	6.5	6.5
20	6.6	6.7	6.2	7.0	6.9	6.5	6.4	7.0	7.0	6.6	6.0	6.9	7.0	5.9	6.5	7.1	6.5	6.3	7.5	6.6	6.6
21	6.6	6.8	6.3	7.1	7.0	6.5	6.4	7.0	7.1	6.7	6.1	6.9	7.0	6.0	6.6	7.1	6.5	6.4	7.5	6.6	6.6
22	6.7	6.8	6.4	7.1	7.0	6.6	6.5	7.1	7.1	6.7	6.1	7.0	7.0	6.0	6.7	7.1	6.6	6.4	7.5	6.6	6.6
23	6.7	6.9	6.4	7.2	7.1	6.7	6.6	7.1	7.2	6.7	6.1	7.0	7.1	6.0	6.7	7.1	6.7	6.4	6.6	6.6	6.6
24	6.7	6.9	6.4	7.2	7.1	6.8	6.6	7.2	7.2	6.7	6.2	7.0	7.1	6.1	6.7	7.1	6.7	6.5	6.6	6.6	6.6
25	6.8	7.0	6.5	7.4	7.2	6.8	6.8	7.3	7.2	6.8	6.3	7.0	7.1	6.1	6.8	7.1	6.8	6.6	6.7	6.7	6.7
26	6.8	7.2	6.5	7.5	7.2	6.9	6.8	7.3	7.2	6.9	6.3	7.1	7.2	6.1	6.8	7.3	6.9	6.7	6.7	6.7	6.7
27	6.9	7.2	6.5	7.5	7.2	7.0	6.8	7.3	7.3	6.9	6.4	7.2	7.3	6.2	6.9	7.3	6.9	6.7	6.7	6.7	6.7
28	6.9	7.2	6.7	7.5	7.2	7.0	6.9	7.4	7.3	7.0	6.4	7.2	7.4	6.2	6.9	7.4	7.0	6.7	6.7	6.7	6.7
29	6.9	7.2	6.7	7.5	7.3	7.1	7.0	7.5	7.3	7.0	6.4	7.2	7.5	6.2	6.9	7.4	7.0	6.8	6.7	6.7	6.7
30	7.0	7.3	6.7	7.3	7.1	7.0	7.0	7.5	7.3	7.1	6.4	7.2	7.2	6.2	7.0	7.4	7.0	6.8	6.7	6.7	6.7
31	7.0	7.3	6.8	7.3	7.1	7.0	7.0	7.3	7.1	6.6	7.2	7.2	7.2	6.2	7.0	7.4	7.0	6.8	6.7	6.7	6.7
32	7.0	6.8	7.4	7.2	7.1	7.1	7.1	7.4	7.1	6.7	7.3	7.3	7.3	6.2	7.0	7.4	7.1	6.9	6.8	6.8	6.8
33	7.1	7.0	7.4	7.2	7.1	7.1	7.1	7.4	7.2	6.7	7.3	7.3	7.3	6.3	7.1	7.5	7.1	6.9	6.9	6.9	6.9
34	7.2	7.0	7.4	7.2	7.1	7.1	7.1	7.2	6.7	7.3	7.3	7.3	7.3	6.3	7.2	7.5	7.1	6.9	6.9	6.9	6.9
35	7.2	7.0	7.4	7.2	7.1	7.1	7.1	7.2	6.8	7.3	7.3	7.3	7.3	6.3	7.2	7.1	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9
36	7.2	7.1	7.4	7.3	7.1	7.1	7.1	7.2	6.8	7.3	7.3	7.3	7.3	6.3	7.2	7.1	6.9	7.1	6.9	7.1	7.1
37	7.2	7.1	7.4	7.3	7.1	7.1	7.1	7.3	6.8	7.3	7.3	7.3	7.3	6.4	7.4	7.3	7.0	7.1	7.1	7.1	7.1
38	7.2	7.1	7.5	7.4	7.1	7.1	7.1	7.3	6.8	7.3	7.3	7.3	7.3	6.4	7.4	7.3	7.0	7.1	7.1	7.1	7.1
39	7.2	7.2	7.5	7.4	7.1	7.1	7.1	7.3	6.8	7.4	7.4	7.4	7.4	6.4	7.4	7.3	7.0	7.1	7.1	7.1	7.1
40	7.2	7.2	7.4	7.2	7.2	7.2	7.2	7.3	6.9	7.4	7.4	7.4	7.4	6.4	7.4	7.3	7.1	7.1	7.1	7.1	7.1
41	7.2	7.2	7.5	7.3	7.3	7.3	7.3	7.4	6.9	7.4	7.4	7.4	7.4	6.5	7.5	7.3	7.1	7.1	7.1	7.1	7.1
42	7.3	7.3	7.5	7.3	7.3	7.3	7.3	7.4	6.9	7.4	7.4	7.4	7.4	6.5	7.5	7.3	7.1	7.1	7.1	7.1	7.1
43	7.3	7.3	7.5	7.3	7.3	7.3	7.3	7.4	7.0	7.4	7.4	7.4	7.4	6.5	7.5	7.3	7.1	7.2	7.2	7.2	7.2
44	7.3	7.3	7.5	7.3	7.3	7.3	7.3	7.5	7.0	7.4	7.4	7.4	7.4	6.6	7.5	7.4	7.2	7.2	7.2	7.2	7.2
45	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.5	7.0	7.5	7.5	7.5	7.5	6.6	7.5	7.4	7.2	7.2	7.2	7.2	7.2
46	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.0	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5	6.6	7.5	7.4	7.2	7.3	7.3	7.3	7.3
47	7.3	7.3	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.0	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5	6.6	7.4	7.2	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3
48	7.3	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.0	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5	6.6	7.4	7.2	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4
49	7.3	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.1	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5	6.6	7.4	7.2	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4
50	7.3	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.1	7.5	7.5	7.5	7.5	7.5	6.7	7.5	7.2	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4

ПРИМЕНА У АСТРОНОМИЈИ?

АПЛИКАЦИЈЕ

- Stellarium, <https://stellarium.org/>

Stellarium Mobile - Star Map
Stellarium Labs
In-app purchases

A realistic sky map to observe stars, planets, satellites and constellations!

 4.9★ | 203K reviews | **10M+** Downloads | PEGI 3

[Install on more devices](#)

The most realistic sky at any time

Point your phone to spot planets

Learn the constellations

See satellite overh...

phyphox
RWTH Aachen University

Perform physics experiments with your phone. (by the RWTH Aachen University)

 4.8★ | 6.74K reviews | **1M+** Downloads | PEGI 3

[Install on more devices](#)

АПЛИКАЦИЈЕ

Loss of the night

Pocket Science Citizen Science apps

Count stars for science! Help track how light pollution is changing worldwide.

50K+

Downloads

PEGI 3

Install on more devices

Good To Stargaze

Good To Forecast

In-app purchases

Weather, seeing, transparency, and light pollution

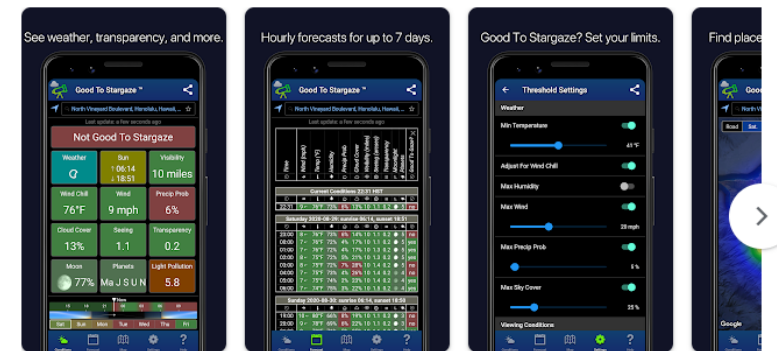
50K+

Downloads

PEGI 3

Install on more devices

ЗАШТО ЈЕ ВАЖНО МЕРИТИ?

- Мерење светлосног загађења нам помаже да:
  - Пратимо промене у квалитету неба током времена.
  - Заштитимо подручја са тамним небом за астрономију и природу.
  - Планирамо осветљење у урбаним подручјима како бисмо смањили непотребно осветљење.
- „Учествујте у мерењу светлосног загађења у вашем подручју и допринесите заштити ноћног неба!”

Kometa C/2023 A3 iznad Niša
fotografije: Irina Cvetković, [@astronauka](#))

Light Pollution

What is it?

... which lights up the environment + creates 'sky glow'

Why is it a problem?

Affects feeding, navigation, migration

Direct light + sky glow affects wildlife

Animals use moon + star light to navigate

Obscures moon and stars

Wastes energy

What can we do?

Only use outdoor lights when needed

Choose warmer colours

For functional lighting: keep it directional

Produced by Exeter Science Centre for Dark Skies Week 2022

Visit our website for references + more information:

THE EXETER SCIENCE CENTRE

ПИТАЊА?

- **Милан Милошевић**
Департман за физику
Природно-математички факултет у Нишу
- milan.milosevic@pmf.edu.rs
- www.svetnauke.org
- www.mmilan.com
- fizika.pmf.ni.ac.rs
- www.alfa.org.rs

www.pabfiz.com